

Csernyus Lőrinc

Laudáció

Szarvas József akadémiai székfoglalójához (2015. 02. 06.)

Archetípus

Az archetípus görög eredetű szó. Magyar jelentése: őskép. Vannak építészeti archetípusok, és vannak a színháznak és vannak a gyümölcsfáknak is. Az ősképek mindenben és mindenkinben valahol fellelhetők. Ha létezik látható emberi archetípus, akkor Szarvas József az. Mikor először találkoztunk személyesen – a helyszín hol is lehetett volna máshol, mint egy őrségi pajtában –, éreztem, hogy vibrál körülötte a levegő. Két perc múlva már a viszáki Tündérkertről beszélt. Két óra múlva megegyeztünk, hogy két nap múlva Viszákon a Kultúrpanaszban folytatjuk. Ennek idén lesz a hatodik éve. És még nem értünk a hat éve megkezdett beszélgetés végére.

Szarvas József életműve egy nagy ívű folyamat. Kunkovics László ősepitményei világában, az Alföldön kezdődött. A Debrecen melletti tanyától, Budapest, Kaposvár állomásokon keresztül a Nemzeti Színházon át jutott el a viszáki Pajtaszínházig és a Tündérkertig. A tanya a maga szigorú világával is egyfajta archetípus. A kemence, a kukoricagóré, az állattartás épületei, a szigorú, de következetes apa és az állandóan ismétlődő, ünnepkörökhöz köthető évek hosszú sorozata mind az. Ezek fényképszerű lenyomata ott marad az emberben egész életén keresztül. Ott marad Ádámban, Tiborban, Kolhass Mihályban és a többi színházi szerepében.

Soós Imre körhintája, Peter Brook színháza, Csontváry cédrusa, Bernard Menguy menhirjei, Wim Wenders angyalai, Kovács Gyula gyümölcsfái... Mind-mind ősképek. És mindegyik ott van Szarvas Józsefben.

Azt gondolom, hogy ma egyre nagyobb szükség van a hiteles és őszinte emberekre. De mitől hiteles vagy őszinte valaki? Hogy nem játssza meg magát. Furcsa, hogy éppen egy színésztől mondom ezt. A hiteles ember minden társadalomban és annak minden szintjén érték, stabilitás, az ilyen ember a fejlődés, a kultúra előmozdítója. A nap 24 órájában ugyanazon a magas színvonalon él és létezik. Ehhez szükséges az általános műveltség megléte. Ha ez csak passzív tudás, akkor nem sokat ér. Ha viszont ez a tudás áthatja mindennapjainkat, akkor, a Teremtőtől kapott bennünk lévő kultúrát, és művészetet szervesen tudjuk a minket körülvevő világba beépíteni. Ahogy Szarvas József is mindennap teszi. Természetesen ennek alapja, hogy a társadalom értékítéletében az ehhez szükséges legfontosabb személyiségjegyek kapjanak rangot és ne azok, amelyekkel ugyan gyakran elérhető a gyors siker, ám azt hamar követi a bukás és a feledés. Sajnos, ma Magyarországon nem ez a helyzet.

Már csak ezért is úttörő Szarvas József élete és művészete. Hiszen ösztönművészetben hisz és gondolkodik. Színház, zene, képzőművészet, építészet, élővilág, értékmentés. Mindezt az alkotás

jegyében. Nem konzervál, nem „műemlékvéd”. Az archetípusból alkot, építkezik és tanít. Hiszen az alkotó művészet sosem negatív, hanem mindig pozitív. Mint az őskép.

Viszáki történet: Mikor a gyaloghídat építettük, Bözsi néni megjegyezte, hogy gyerekkorában az olyan hidakat, melyeken szekér nem fér át azt bőrűnek hívták. Bőrű? – kérdeztük. Igen, bőrű. – válaszolta. Este a kocsmában már két pártra szakadt Viszák lakossága. Ugyanis megjelentek a bőrű pártiak. Bőrű vagy bőrű? A vita odáig fajult, hogy Bözsi néni levelet írt a Magyar Tudományos Akadémiának állásfoglalás céljából. A válasz megérkezéig a kocsmá látogatottsága megsokszorozódott. Az MTA mindkét változatot ismerte, de az Őrségben a bőrűt tekintették a hivatalos verziónak. Így a született a „Bőrű a Tündérkerthez” elnevezés. Szarvas Jóska csak annyit mondott: az őshonos gyümölcsfák után sikerült egy szót is megmentenünk.

Szarvas József ma is fiatal és fiatalnak kell maradnia, hogy mindig meg tudjon újulni, és hogy mindig teljesítse feladatát: megőrizni és megújítani a színház-építészet ember-nyelvét, azt a világnyelvet, ahol a hajlék otthont, ahol a táj és építészet tájépítészetet, a gyümölcsösök őshonos (őskép, archetípus) gyümölcsfákat, a tér és alkotás téralkotást, a Kultúrpalota Tündérkertet és az ünnep ünnepet jelent. Ebben a korban, ahol az értékek felülről irányított mesterséges elfelejtése történik, a viszáki Pajtaszínház és Tündérkert él Európa közepén, és képvisel egy olyan magatartást, mely átviszi az évezredek értékeit a túloldalra. A sötétségen túlra. Ahol folytatjuk a hat éve megkezdett beszélgetést.

Budapest, 2015. január 31.